

Tanrının İnayeti Bağlamında Evrenin Ebediliği^a

ANTÂKÎ & İSFİZÂRÎ

Çevirenler

İLYAS ALTUNER & FATİH ÖZKAN^b

Öz: Bu yazıda Proklos ve Philoponos arasında yaşanan evrenin ebediliği hakkındaki tartışma Antâkî'nin *Kitâbu'l-Behcetü'l-Mu'min* ve İsfizârî'nin *Kitâb fî Mesâilil-Umûri'l-İlâbiyye* adlı eserleri aracılığıyla ele alınmaktadır. Philoponos'un bugün Arapçası da kayıp olan *De Aeternitate Mundi contra Proclum* adlı eserinin baş tarafı Yunancada da kayıptır ve bu kısımları Antâkî ve İsfizârî'nin Philoponos üzerine yazdıkları eserlerde görebilmekteyiz. Ancak, Antâkî yaptığı alıntıda ne Proklos'tan ne de Philoponos'tan bahsederken, İsfizârî onların her ikisine de atıfta bulunmaktadır, hatta ikincisinin eserini dahi *Kitâb fir-Redd alâ Buruklûs* olarak belirtmektedir. Antâkî ve İsfizârî'nin alıntılarının karşılaştırılması Philoponos'un kayıp metninin mümkün olduğunca çok kapsamlı resmini vermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Proklos, Philoponos, evrenin ebediliği, Tanrının inayeti, yaratma.

^a Bu çeviri, 'Entelekyâ Mantık-Metafizik Okulu' adı altında yürütülen çalışmalardan bir kesittir. Çevirinin yapıldığı kaynak için bkz. Antâkî, *Kitâbu'l-Behcetü'l-Mu'min* 14 & İsfizârî, *Kitâb fî Mesâilil-Umûri'l-İlâbiyye* 25, ed. Elvira Wakelnig, "Al-Antaki's Use of the Lost Arabic Version of Philoponus' *Contra Proclum*", *Arabic Sciences and Philosophy*, 23, 2013, ss. 298-300.

^b Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

Eternity of the World Based on God's Generosity^c

AL-ANTAKI & AL-ISFIZARI

Translated by

İLYAS ALTUNER & FATİH ÖZKAN

Abstract: In this paper it is handled discussion between Proclus and Philoponus on eternity of the world via passages from al-Antaki's *Kitab Bahjat al-Mu'min* and al-Isfizari's *Kitab fi Masail al-Umur al-Ilabiyya*. The beginning of Philoponus' *De Aeternitate Mundi contra Proclum*, hitherto lost Arabic version, is also lost in Greek and we could see these chapters in al-Antaki's and al-Isfizari's books on Philoponus. But, whereas al-Antaki mentions neither Proclus nor Philoponus in his quotation, al-Isfizari refers to them both and even mentions the title of the latter's work from which he quotes as the *Kitab fi al-Radd ala Buruqlus*. A comparison of al-Antaki's and al-Isfizari's quotations aims at giving the most comprehensive picture of the lost Philoponus text possibly.

Keywords: Proclus, Philoponus, eternity of the world, God's generosity, creation.

^c This translation is a section of studies which were performed under the title of 'Entelekyia School of Logico-Metaphysics'.

ENTELEKYA

ANTÂKÎ

İSFİZÂRÎ

TANRININ İNAYETİ BAĞLAMINDA
EVRENİN EBEDİLİĞİ

© entelekya

الأنتاكي

الإسفراري

أبدية العالم على أساس

جود الله

انتليخيا

Tanrının İnayeti Bağlamında Evrenin Ezeliliği

Mesele: Bir kimse şöyle diyebilir: Tanrı evreni inayetiyle yaratmıştır. Eğer evrenin yaratılışı inayete olmuşsa, inayetin kimi zaman olması kimi zaman da olmaması düşünülemez. Öyleyse evrenin yaratılışı konusunda, Övülmüş Yaratıcının varlığı nasıl devam ediyorsa evrenin varlığı da öylece devam eder. Çünkü Tanrının varlığı, evrenin varlığının nedenidir. Aynı şekilde Yaratıcı, yaratmayı istemeyi devam ettirdiği müddetçe, bu fiilden onu alıkoyacak bir engel yoktur. Bu nedenle Onun yaratması sürekli.

10 Cevap: O zaman de ki: Yüce Tanrı'nın inayeti sürekli olduğu için evrenin varlığının da sürekli olması gerekir. Bu ifadenin tersi de kesinlikle geçerlidir: Eğer evrenin varlığı ebedî değilse Tanrının inayetinin de ebedî olmaması gerekir.

15

Birisi buna şöyle örnek verebilir: Eğer bu terim insansa, o zaman o kesinlikle canlıdır. Bu ifadenin tersi de geçerlidir: Eğer o canlı değilse, o zaman o insan değildir.

Rızık veren, Bağışlayan, Merhametli gibi bir takım sıfatlar vardır ki, Tanrının sürekli oluşuyla onların sürekli oluşu gerekmez. İneyet sahibi sıfatı ise başka bir varlık olmaksızın bilfiil inayet sahibi olabilmesi dolayısıyladır. Bundan, Proklos'un kitabında öne sürdüğü şekliyle, eğer Tanrı ebedî olarak bilfiil inayet sahibi olduğunda evrenin de bilfiil var olması gerektiği sonucu çıkmaz...

Tanrının ebedî bilfiil inayet sahibi olduğu şeklindeki sözümüzden, Proklos'un ileri sürdüğü gibi evrenin ebedî bilfiil var olduğu sonucu çıkmaz. Hatta Philoponos'un *Proklos'a Reddiye* kitabında dile getirdiği üzere, eğer Tanrı ebedî inayet sahibi ise evren de ebedî vardır sözünden evrenin Tanrının varlığının bir nedeni olduğu sonucu çıkar.

Çünkü Philoponos şöyle demiştir: Eğer bu terim insan ise o canlıdır sözümüz, o canlı değildir dediğimizde onun insan olmadığı görüşünü gerektirir.

أبدية العالم على أساس جود الله

- 5 وأما الصفات التي يمكن أن لا تكون دائما بديمومته فهي كقولنا الرزاق والغفور والرحيم، والجواد على أنه يمكن أن يكون جوادا بالفعل من غير أن يكون شيء موجود. فإنه لا يلزم من ذلك ما قال برقلس في كتابه إن الله أبدا جوادا بالفعل فإنه يلزمه أن يكون العالم أبدا موجوداً بالفعل... مسئلة: إن قال قائل إن الله خلق العالم لجوده، وإذا كان خلق العالم لجوده ولم يكن حيناً جواداً وحيناً غير جواد فخلق العالم لم يزل يجري في الوجود مجرى وجود الباري سبحانه إذ كان جوده علة لكون العالم. وإذا كان ذلك كذلك فالبارئ لم يزل مريداً للخلق وليس مانعا يمنعه من الفعل، فهو لا محالة لم يزل خالقا له.
- 10 فلا يلزم من قولنا إن الله أبدا جواد بالفعل أن يكون العالم أبدا موجودا بالفعل كما قاله برقلس. ولا ما ذكر يحيى النحوي في كتابه "في الرد على برقلس" بأنه يلزم قوله إن كان الله أبدا جوادا أن يكون العالم أبدا موجودا أن العالم سبب لوجود الله.
- وذلك أن يحيى قال إن قولنا إن كان هذا المقبل إنسانا فهو حيوان، فإننا إذا قلنا إنه ليس بحيوان لزم ذلك أنه ليس بإنسان. ومثال ذلك قول القائل إن كان هذا المقبل إنسانا فلا محالة أنه حيوان. فيكون عكس هذه المقدمة، إنه لم يكن حيوانا فليس هو بإنسان.

Bu örneğe göre, ey çürüten kişi, şöyle diyerek senin ifadenin tersini de söyleyebiliriz: Eğer Yaratıcının inayeti sürekli ise o zaman evrenin yaratılışı da kesinlikle sürekli. Bu ifadenin tersi de geçerlidir: Evrenin yaratılışı sürekli değilse, o zaman inayet de sürekli değildir.

Dolayısıyla evrenin Yüce Tanrının inayetinin bir nedeni olduğuna inanman gerekir. Tanrının inayetinin ebedî olması durumunda evrenin de ezeli ve ebedî olması gerektiğini öne sürdüğün için, evrenin ebedî var olmaması mümkün olduğunda, o zaman inayetin de ebedî olmamasının mümkün olduğunu söylemen gerekecektir. Çünkü evrenin varlığı, Yaratıcının inayetine bağlıdır. Öyleyse evrenin ezeli oluşu kanıtlanmadığı sürece, Yaratıcının inayetinin ezeliyeti de kanıtlanmamış olur. Bu görüşün uygunsuz oluşundan, onun çürütülmesine dahi gerek duyulmaz.

Yine aynı şekilde Tanrı ebedî inayet sahibidir sözümüz, Proklos'un dediği gibi evrenin de ebedî varlığını gerektirirse, bu da, Tanrı ebedî inayet sahibi ise evren de ebedî vardır şeklinde ifade ettiğimiz birinci kıyasa göre evren olmadığında Tanrının da inayetsiz olmasını gerektirir.

Ancak eğer evren var değil dersen, o zaman Tanrının inayet sahibi olmadığı sonucu çıkar. Ancak Tanrının inayeti, onun özü olduğu için, evren var değildir dediğimizde, bundan Tanrının varlığının olmadığı, öyleyse evrenin Tanrının varlığının nedeni olduğu sonucu çıkar. O zaman Philoponos'un akıl yürütmesi kesindir, çünkü A varsa B de vardır sözümüz öyleyse doğrudur.

وكذلك إن كان يلزم قولنا إن الله أبدا وعلى هذا المثلث نعكس قولك، أيها
جواد أن يكون العالم أبدا موجودا كما الناقص، فنقول إن كان الخالق لم يزل
قاله برقلس، فلزم ذلك إن لم يكن العالم جوادا فهو لا محالة لم يزل خالقا للعالم.
موجودا أن يكون أيضا غير موجود على فيكون عكس هذه المقدمة، إن كان لم
5 القياس الأول كقولنا إن كان أبدا جوادا يزل غير خالق للعالم فليس إذا لم يزل
فالعالم أبدا موجود. جوادا.

ولكن ليس العالم بموجود فيلزم أن الله ليس فيلزمك أن تجعل العالم علة لجود الله تعالى.
بجواد، ولكن جود الله هو ذاته، فإن قلنا إن وفي الإمكان ألا يكون العالم موجودا أبديا
العالم ليس بموجود لزم أن يكون الله غير في الوجود فيجب عليك أن تقول إن في
10 موجود، فإذا العالم سبب وجود الله تعالى الإمكان ألا يكون جوادا أبدا، لأنك
عن ذلك. فقياس يحيى منتج لأن قولنا إن زعمت أن الله إذا كان جوادا أبدا فواجب
كان أ موجودا كان ب موجودا إذ كان أن يكون العالم سرمدًا أبدا. لأن وجود
حقا... العالم يجري مجراه جود الخالق فلا محالة أنه

إن لم يثبت سرمدية العالم لا يثبت سرمدية إن لم يثبت سرمدية العالم لا يثبت سرمدية
جود الباري، وسماجة هذا القول تغني عن 15
نقضه.